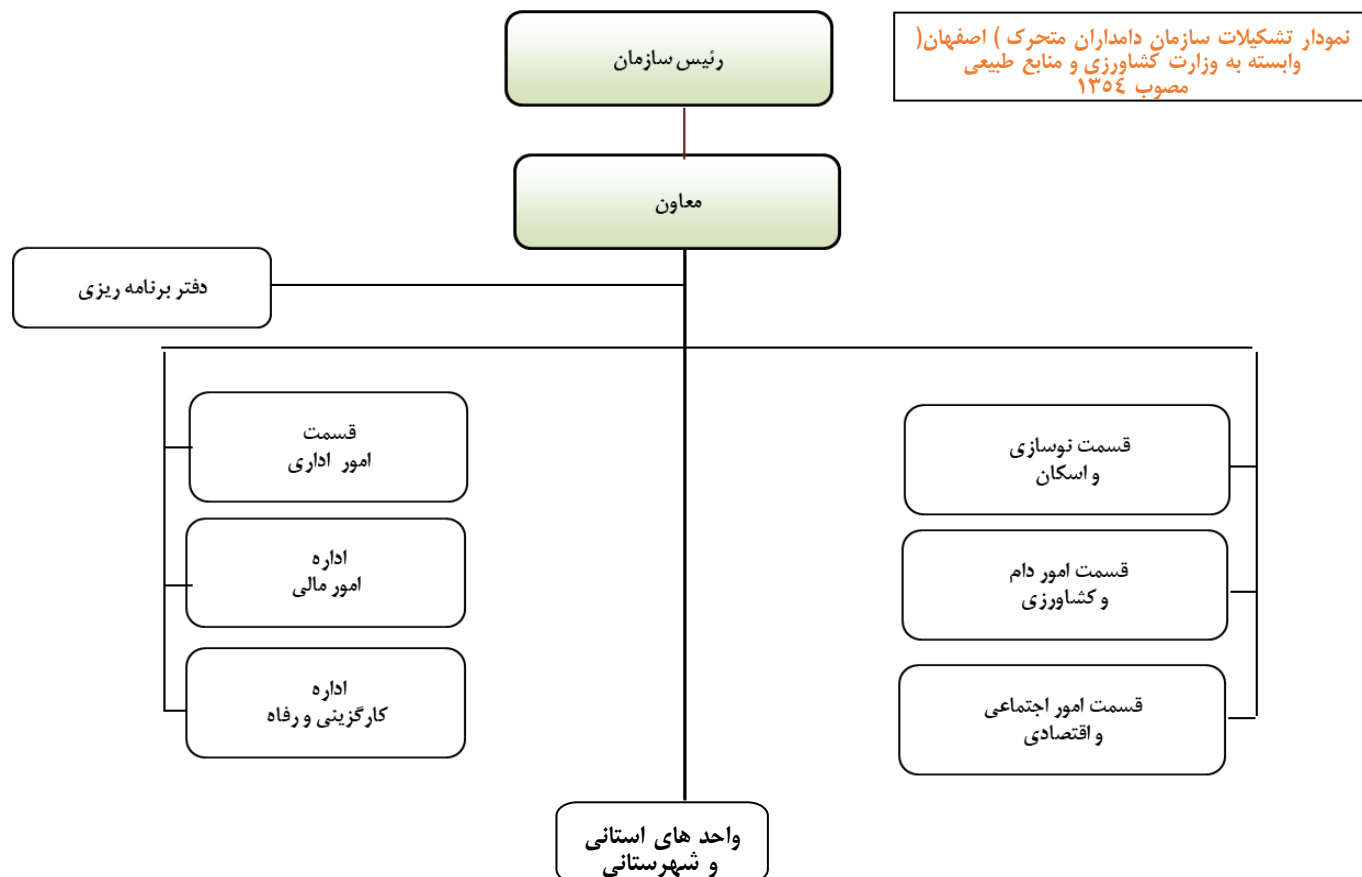

پیشینه تشکیل سازمان امور عشایر ایران

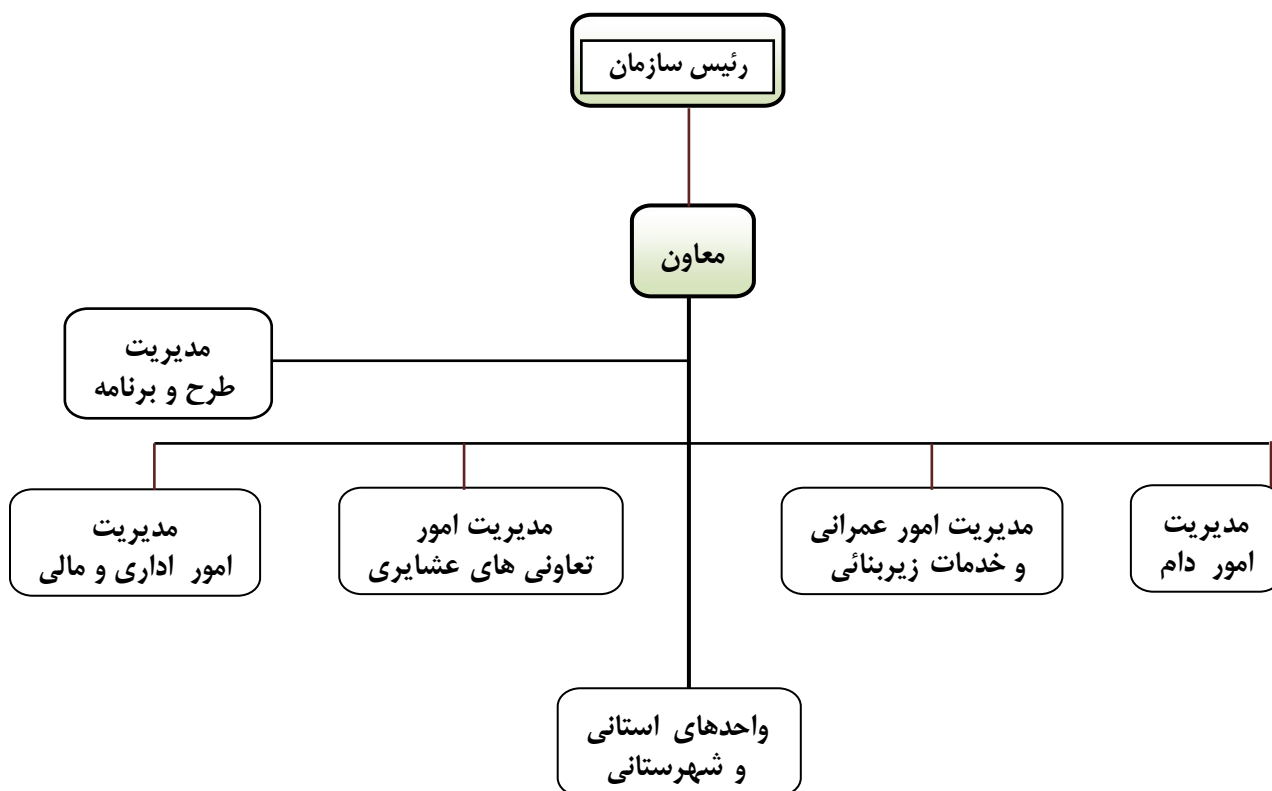
- ✓ ایجاد اداره بررسی ایلات و عشایر ایران در تهران در دوره حکومت ناصرالدین شاه قاجار.
- ✓ تشکیل "شورای عشایری" به عنوان اولین ساختار برای رسیدگی به امور عشایر در اوایل سلطنت مظفرالدین شاه قاجار در تهران و ایجاد شعبه ای در شیراز.
- ✓ ایجاد "دفتر آبادانی مناطق عشایری" برای اجرای سیاست اسکان عشایر در دوران پهلوی.
- ✓ تشکیل "شورای عالی عشایر" در سال 1325 به منظور ساماندهی امورات مربوط به عشایر.
- ✓ تشکیل کمیته تدوین برنامه های عشایری در برنامه چهارم توسعه کشور در سال 1345.
- ✓ ایجاد "دفتر آبادانی مناطق عشایری" زیر نظر وزارت مسکن و آبادانی در سال 1347.
- ✓ به استناد ماده 11 قانون تجدید تشکیلات و تعیین وظائف سازمان های وزارت کشاورزی و منابع طبیعی و انحلال وزارت منابع طبیعی مصوب 12/11/1350 به منظور اداره امور و راهنمایی دامداران متحرک کشور و اصلاح روش های بهره برداری از منابع دامی آنان و ایجاد ایستگاه های استقرار و انتظار دام و کشتارگاه های صنعتی و سردخانه ها و کارخانجات غذای دام و تبدیل فراورده های دامی در مناطق تولید و مصرف عمده یا عشایری و فراهم کردن موجبات اسکان دامداران متحرک سازمانی به نام سازمان دامداران متحرک در وزارت کشاورزی و منابع طبیعی تشکیل گردید و اساسنامه آن در تاریخ 25/12/1353 به تصویب مجلس شورای ملی رسید.
- ✓ ایجاد "سازمان دامداران متحرک" زیر نظر وزارت کشاورزی و منابع طبیعی در سال 1353.

پس از پیروزی انقلاب اسلامی نام سازمان دامداران متحرک ابتدا به "مرکز عشایری ایران" و سپس به "سازمان امور عشایر ایران" تغییر داده شد و تا سال ۱۳۶۲ از سازمان های تابعه وزارت کشاورزی بود.

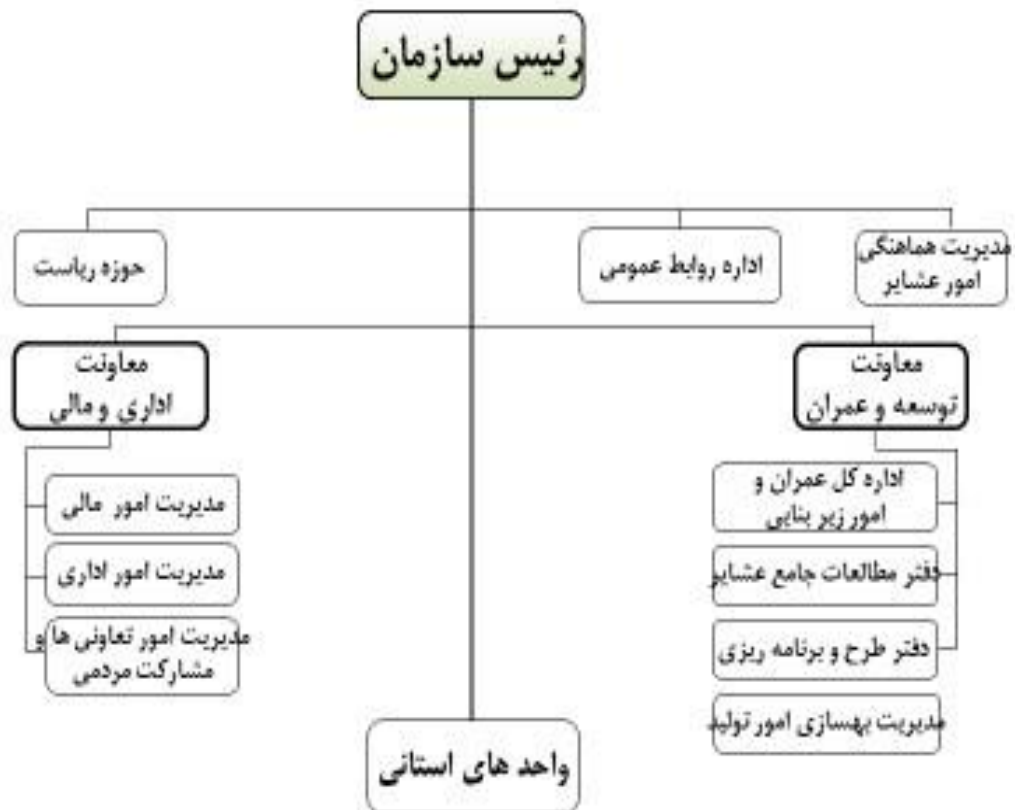
✓ شورای انقلاب در جلسه مورخ 3/2/1359 بنا به پیشنهاد شماره 1766/394 / 1/4/ 141 مورخ 20/1/359 وزارت کشور و به منظور رسیدگی به وضع عشایر و بهبود زندگی آنان و همچنین احیای فرهنگ و سنت های بومی و عشایر و جبران لطماتی که در اثر سلطه طاغوت وارد آمد و برای از قوه به فعل درآوردن استعدادهای رزمی و نظامی جنگاوران عشایر و جهت دادن این استعدادها در حمایت از انقلاب اسلامی و حل مساله دامداری و امنیت بیلاق و قشلاق و خدمات اجتماعی از قبیل مدرسه و بهداشت تصویب کرد "شورای عالی عشایر ایران" در وزارت کشور به طور دائمی تشکیل شود.

نمودار تشکیلات سازمان امور عشایر وابسته به وزارت جهاد سازندگی مصوب ۱۳۶۸

لازم به ذکر است طی نامه شماره 1221/44 مورخ 27/02/1370 مدیرکل دفتر امور عمرانی و فنی سازمان امور اداری و استخدامی کشور یک پست معاون با عنوان معاون اداری و مالی به تشکیلات سازمان اضافه و پست معاون موجود هم به معاون اجرایی تغییر عنوان داده شد.

✓ تشکیلات اجمالی سازمان امور عشایر ایران در سال 1376 مورد بازنگری و به تایید وزیر وقت جهاد سازندگی و معاون رئیس جمهور و رئیس سازمان اداری و استخدامی کشور رسید و متعاقب آن در سال 1379 تشکیلات تفصیلی حوزه سنادی و واحدهای سازمانی خارج از مرکز (تابعه) آن تصویب و برای استقرار ابلاغ گردیده است.

مروری بر تاریخ سازمان امور عشایر ایران

جمعیت ایران از سه جامعه شهری، روستایی و عشایری تشکیل شده است که جامعه عشایری با شیوه زیست مبتنی بر کوچ و دامداری متحرک، دارای وجوه زیستنی متفاوت و متمایزی با دو جامعه شهری و روستایی است. این جامعه از گذشته های دور نه تنها در وجه درونی دارای ساختار و سلسله مراتب مدیریت و رهبری تحت عنوان ساختار ایلی بوده، بلکه دولت های مرکزی و حکام محلی نیز همواره سازوکار اداری و تشکیلاتی ویژه ای را برای اعمال حاکمیت بر این جامعه تدارک می دیده اند. با توسعه شهرنشینی و تشکیل و استقرار سازمان های اداری در ایران، جامعه عشایری نیز در دستگاه های حکومتی، متولی و ساختار اداری خاص پیدا کرد که علاوه بر کنترل و جهت دهی توانایی های این جامعه، کسب رضایت روانی آنان نیز مدنظر حکومتها بود و همواره جایگاه عشایر در دستگاه های حکومتی به صورت خاص در نظر گرفته می شد.

شورای عشایری

از زمان نادرشاه افشار، توجه به جامعه عشایری مدنظر حکومت مرکزی بود و از همان زمان زمزمه هایی برای اسکان عشایر مطرح شد ولی از آنجا که حکومت ها پایگاه عشایری داشتند و قوای نظامی را اغلب چریک های عشایری تشکیل می دادند، پادشاهان بیم داشتند با اسکان عشایر از قدرت نظامی حکومت کاسته شود. براساس تحقیقات به عمل آمده توسط پژوهشگران، اولین ساختاری که در ایران برای رسیدگی به امور عشایر راه اندازی شده است "شورای عشایری" می باشد که در اوایل سلطنت مظفرالدین شاه قاجار برای حل و فصل امور مربوط به عشایر پیشنهاد شد که مرکز آن در تهران بود و در وهله نخست شعبه ای نیز در شیراز برای آن در نظر گرفته شد.

اداره بررسی ایلات و عشایر ایران

بر اساس سوابق موجود، مستندترین اطلاعات آماری از عشایر ایران مربوط به دوره حکومت ناصرالدین شاه قاجار است. در آن زمان "اداره بررسی ایلات و عشایر ایران" در تهران ایجاد شد و جمعیت عشایری کشور در پنج شاخه کردها، لرها، ترک ها، بلوچ ها و عرب ها مورد مطالعه قرار گرفت و در سال ۱۲۹۱ ه. ق. جمعیت آنان را تحت عنوان "عشایر و قبایل و اعراب بادیه نشین" تقسیم بندی کردند که تنها ارقام رده های عشایری بلوچ منتشر شد. در اواخر دوره قاجار، به خصوص از ابتدای شکل گیری دولت مدرن در ایران (حکومت پهلوی)، بسته به نوع نگاه دولت ها به جایگاه سیاسی، اجتماعی و اقتصادی جامعه عشایری و نقش آنان در تحولات کشور، سازمان اداری خاصی نیز برای رسیدگی به امورات عشایر در نظام تشکیلاتی کشور وجود داشته است و بسته به اینکه حکومتها و دولتها از چه دریچه ای به این جامعه می نگریستند، تشکیلات اداری و حوزه بندی های رسیدگی به امورات عشایر نیز تغییر می کرد.

دفتر آبادانی مناطق عشایری

در دوره پهلوی اول، سیاست اسکان اجباری عشایر (تخت قاپو) مدنظر حکومت بود که اجرای آن را با روش های قهری پیگیری می کرد. در دوره اجرای سیاست اسکان اجباری عشایر، تشکیلات اداری امور عشایر ساختار ایلی و یا منطقه ای داشت که عوامل آن مجریان دستوراتی بودند که از ستاد مرکزی (شورای عشایری) ابلاغ می شد. با تغییر این سیاست، اسکان عشایر نیز با نگرش توسعه ای و به شیوه های غیرقهری و از طریق جذب عشایر به کانون هایی که از جانب دولت برای اسکان آماده سازی می شد، صورت می گرفت و تشکیلات اداری و عوامل اجرایی آن نیز که عمدتاً از میان نظامیان انتخاب می شدند، به ترکیبی از کارشناسان توسعه، تغییر داده شد و دفتری تحت عنوان "دفتر آبادانی مناطق عشایری" برای اجرای سیاست اسکان عشایر راه اندازی شد.

در سال ۱۳۲۵ نیز به منظور ساماندهی امورات مربوط به عشایر، "شورای عالی عشایر" تشکیل شد تا اقداماتی برای رسیدگی و برطرف کردن مشکلات و نیازهای جمعیت عشایری کشور صورت گیرد. از ساختار این شورا و چگونگی شکل گیری و اقدامات آن مستنداتی در دست نیست اما از مهمترین فعالیت های آن، پیشنهاد تشکیل سازمان های عمران منطقه ای از جمله سازمان عمران دشت مغان و کهگیلویه و بویراحمد بوده است.

با توجه به کاستی‌هایی که در "شورای عالی عشایر" وجود داشت، در برنامه چهارم توسعه کشور در سال ۱۳۴۵، کمیته ای برای تدوین برنامه‌های عشایری تشکیل شد که تنها دو سال فعالیت کرد و در سال ۱۳۴۷، وظایف آن به "دفتر آبادانی مناطق عشایری" زیر نظر وزارت مسکن و آبادانی سپرده شد. در سال ۱۳۵۱ این دفتر تغییر نام داده شد و در سال ۱۳۵۳ سازمانی تحت عنوان "سازمان دامداران متحرک" زیر نظر وزارت کشاورزی و منابع طبیعی با یک پشتوانه قانونی راه اندازی شد.

سازمان دامداران متحرک

در دوران حکومت پهلوی دوم، پس از اجرای سیاست اصلاحات ارضی و ملی شدن منابع طبیعی، دولت اساساً وجود جامعه عشایری با ساختاری متمایز و مستقل از جوامع شهری و روستائی را انکار کرد و با تعریفی نو از عشایر که از لحاظ مفهومی صرفاً شیوه معیشت آنان را ملاک قرار می‌داد نسبت به ایجاد تشکیلاتی تحت عنوان "سازمان دامداران متحرک" مبادرت کرد. توجه دولت این بود که تحت تاثیر تحولات ناشی از انقلاب سفید، اساس ساختار ایلی و سازوکارهای آن، کارکردها و ضرورت وجودی خود را از دست داده است و از این الگوی زیست اجتماعی، سیاسی، اقتصادی و نظامی کهن که همواره برای حکومت‌ها رقیب یا شریکی جدی محسوب می شد، تنها وجه دامداری مبتنی بر کوچندگی آن باقی مانده که سرو سامان دادن آن به "سازمان دامداران متحرک" محول و شهر اصفهان که از نظر موقعیت جغرافیائی محل تلاقی بزرگترین اجتماع دامداران ایران یعنی دامداران بختیاری، لر و قشقائی بود، به عنوان مرکز استقرار این سازمان تعیین شد.

سازمان امور عشایر ایران

"سازمان دامداران متحرک" که دفاتر و واحدهایی در مراکز استان های عشایرنشین کشور داشت، تا زمان پیروزی انقلاب اسلامی و سال های آغازین پس از انقلاب به کار خود ادامه داد. نام این سازمان پس از انقلاب ابتدا به "مرکز عشایری ایران" و سپس به "سازمان امور عشایر ایران" تغییر داده شد اما همچنان از سازمان های تابعه وزارت کشاورزی بود تا اینکه در سال ۱۳۶۲ از این وزارتخانه منفک و به وزارت تازه تاسیس جهاد سازندگی محلق شد. از زمان ادغام وزارتخانه های جهاد سازندگی و کشاورزی، "سازمان امور عشایر ایران" به عنوان یکی از سازمان های زیرمجموعه وزارت جهاد کشاورزی، پیگیری ساماندهی و ارائه خدمات به جامعه عشایری کشور را بر عهده دارد.

شورای عالی عشایر پس از انقلاب

پس از پیروزی انقلاب اسلامی و به موازات تاسیس "مرکز عشایری ایران" و به منظور استفاده از پتانسیل های جامعه عشایری، شورای انقلاب تصویب نامه ای را برای تشکیل "شورای عالی عشایر ایران" در وزارت کشور به شرح ذیل ابلاغ کرد: "شورای انقلاب جمهوری اسلامی ایران در جلسه مورخ ۲/۲/۱۳۵۹ بنا به پیشنهاد شماره ۱۶۱/۴/۱/۱۷۶۶/۳۹۴ مورخ ۲۰/۱/۱۳۵۹ وزارت کشور و به منظور رسیدگی به وضع عشایر و بهبود وضع زندگی آنان و همچنین احیای فرهنگ و سنتهای بومی و عشیره‌ای و جبران لطماتی که در اثر سلطه طاغوت به عشایر ایران وارد آمده و برای از قوه به فعل درآوردن استعداد های رزمی و نظامی جنگ‌آوران عشایر و جهت دادن این استعدادها در حمایت از انقلاب اسلامی و حل مساله دامداری و امنیت بیلاق و قشلاق و خدمات اجتماعی از قبیل مدرسه و بهداشت تصویب نمودند که "شورای عالی عشایر ایران" در وزارت کشور به طور دائمی تشکیل گردد".

در مهرماه ۱۳۶۵، اولین نشست "شورای عالی عشایر ایران" به ریاست نخست وزیر و عضویت تعدادی از وزرا و نخبگان عشایری تشکیل شد. متعاقب تشکیل این شورا، ارکان آن از جمله دبیرخانه شورای عالی عشایر، شوراهای عشایری ۲۰ استان عشایرنشین و شهرستان های تابعه فعالیت خود را آغاز کردند. "شورای عالی عشایر ایران" از زمان تشکیل آن تا سال ۱۳۹۸ برای بررسی وضعیت عشایر کشور ۱۴ بار تشکیل جلسه داده و مصوباتی برای ساماندهی و ارائه خدمات به جامعه عشایری تصویب کرده است.

در بهمن ماه ۱۳۹۸ با مصوبه شورای عالی اداری نام شورای عالی عشایر به "شورای عالی عشایر و توسعه روستایی" و در آذر ماه ۱۴۰۰ و در دولت سیزدهم با مصوبه شورای عالی اداری نام آن به "شورای عالی جهاد سازندگی، امور عشایر و توسعه روستائی" تغییر داده شد.